

3. Šalamún – načúvajúce srdce

Múdre srdce schopné rozlišovania

Tieto texty duchovných obnov pre saleziánsku rodinu vznikajú pri príležitosti storočnice príchodu Saleziánov dona Bosca na Slovensko. Okrem toho však spolu so storočnicou saleziánov na Slovensku si pripomíname i dvesto rokov od sna dona Bosca z deviatich rokov.

Text

Kráľ 3, 5-28

³ Šalamún miloval Pána a kráčal podľa príkazov svojho otca Dávida. Ibaže aj on obetoval a páľil tymian na výšinách. ⁴ Tak išiel kráľ do Gabaonu, aby tam obetoval, lebo to bola významná výšina. Šalamún obetoval na tamojšom oltári tisíc celopalov. ⁵ V Gabaone sa Pán v noci vo sne zjavil Šalamúnovi a Boh povedal: „Žiadaj si, čo ti mám dať!“ ⁶ Šalamún odpovedal: „Ty si môjmu otcovi Dávidovi preukázal veľkú priazeň, pretože kráčal pred tebou verne, spravodlivo a so srdcom obráteným k tebe. A túto priazeň si mu zachoval, veď si mu dal syna, ktorý sedí na jeho tróne, ako je tomu dnes. ⁷ Teraz však, Pane, môj Bože, ty si ustanovil svojho sluhu za kráľa namiesto môjho otca Dávida. Ale ja som malý chlapec, neviem, čo si počať. ⁸ A pritom stojí tvoj sluha uprostred tvojho ľudu, ktorý si si vyvolil, ľudu početného, ktorý pre množstvo nemožno spočítať ani odhadnúť. ⁹ Daj teda svojmu sluhovi srdce pozorné, aby spravoval tvoj ľud a rozlišoval medzi dobrým a zlým. Veď ktože by (ináč) mohol spravovať tento tvoj početný ľud?“ ¹⁰ Pánovi sa páčilo, že si Šalamún žiadal túto vec. ¹¹ Preto mu Boh povedal: „Pretože si si žiadal túto vec a nežiadal si si dlhý vek, ani si si nežiadal bohatstvo, ani si si nežiadal život svojich nepriateľov, ale si si žiadal chápanosť, aby si pochopil právo, ¹² urobím ti podľa žiadosti: Hľa, dám ti srdce múdre a chápané, takže tebe podobného nebolo pred tebou a takého, ako si ty, nebude ani po tebe. ¹³ Ale dám ti aj to, čo si nežiadal, aj bohatstvo, aj slávu, takže ti po všetky tvoje dni nebude podobného medzi kráľmi. ¹⁴ A ak zachovávaním mojich ustanovení a mojich príkazov budeš kráčať po mojich cestách, ako kráčal tvoj otec Dávid, dám ti (aj) dlhý vek.“ ¹⁵ Keď sa Šalamún prebudil, hľa, bol to iba sen! Potom išiel do Jeruzalema, stal si pred Pánovu archu zmluvy, obetoval celopaly, priniesol pokojné obety a pre celé svoje služobníctvo usporiadal hostinu. ¹⁶ V tom čase prišli ku kráľovi dve neviestky a predstúpili pred neho. ¹⁷ Jedna zo žien povedala: „S dovolením, pane, ja a táto žena bývame v tom istom dome. I porodila som pri nej v dome. ¹⁸ Na tretí deň po mojom zľahnutí porodila aj táto žena. Boli sme spolu a v dome nebol s nami nik cudzí; iba my dve sme boli v dome. ¹⁹ V noci zomrel synček tejto ženy, lebo ho priľahla. ²⁰ Vprostred noci vstala, vzala svedľa mňa môjho syna, keď tvoja služobnica spala, a položila si ho na prsia, svojho mŕtveho syna však položila na moje prsia. ²¹ Keď som ráno vstala a chcela som nadojčiť svojho syna, bol mŕtvy. Ale keď som sa naň dobre pozrela za vidna, nebol to môj syn, ktorého som porodila.“ ²² Ale druhá žena povedala: „Nie, naopak, živý je môj syn a mŕtvy je tvoj syn.“ A tá zasa vravela: „Nie, ale mŕtvy je tvoj syn a živý je môj syn.“ A dohovárali sa pred kráľom. ²³ Nato kráľ povedal: „Táto vraví: »Tento živý je môj syn a mŕtvy je tvoj syn.« A tá hovorí: »Nie, ale mŕtvy je tvoj syn a živý je môj syn.«“ ²⁴ Tu rozkázal kráľ: „Doneste mi meč!“ Doniesli meč pred kráľa ²⁵ a kráľ povedal: „Pretnite živé dieťa na dvoje a dajte polovicu jednej a polovicu druhej!“ ²⁶ Nato žena, ktorej syn bol živý, povedala kráľovi, lebo sa pohla jej láska k vlastnému dieťaťu: „S dovolením, pane! Dajte jej živé dieťa, a nezabíjajte ho!“ Druhá však vravela: „Nech nie je ani moje, ani tvoje! Pretnite!“ ²⁷ Nato sa ozval kráľ a povedal: „Dajte tamtej živé dieťa a nezabíjajte ho, ona je jeho matkou.“ ²⁸ Celý Izrael sa dopyčul o rozsudku, ktorý vyniesol kráľ, a báli sa kráľa, lebo vedeli, že je v ňom Božia múdrosť, keď vynáša rozsudok.

Kontext

Táto tretia kapitola z Prvej knihy kráľov nám rozpráva o skutočnom začiatku kraľovania kráľa Šalamúna. Šalamún, Dávidov syn, ktorý pochádza z hriešneho vzťahu Dávida s Betsabe, je vybratý samotným Pánom (2 Sam 12, 24-25) za nástupcu na kráľovskom tróne svojho otca Dávida. V celom rozprávaní tejto knihy (1 Kráľ 3 – 11) je Šalamún predstavený ako *múdry kráľ* par excellence, schopný organizovať a vládnuť nad ľuďmi a zabezpečiť mu blahobyť či dokonca až prepych.

V celom rozprávaní má táto tretia kapitola dvojitú funkciu: 1. poukázať na pôvod Šalamúnovej múdrosti a bohatstva; 2. a zároveň poukázať na symbolický moment, keď je tento výnimočný Šalamúnov dar rozpoznaný celým národom.

Prehĺbenie textu

Tretia kapitola sa môže rozdeliť do dvoch častí: sen v Gabaone (vv. 4-15) a rozsúdenie dvoch neviestok (vv. 16-28).

Celá udalosť v Gabaone je s najväčšou pravdepodobnosťou spojená s obradom *inkubácie*. Tento obrad, ktorý bol známy v rôznych kultúrach, spočíval najskôr v prinesení obety a potom v prenocovaní na posvätnom mieste (napríklad vo svätyni), aby tak obetujúci mohol vo sne dostať odpoveď na svoje potreby. Šalamún obetuje neslýchane veľké množstvo zápalných obiet – „tisíc celopalov“. Po tejto obete má Šalamún vo sne videnie. Videnie je zahalené tajomstvom a svätopisec z neho zachytáva len dialóg, ktorý má formu prosby, lepšie povedané modlitby. A v tejto modlitbe si Šalamún prosí o zvláštny *dar* – dar múdrosti.

Po Pánovej otázke vo sne „*Žiadaj si, čo ti mám dať!*“ (v. 5) nasleduje Šalamúnova prosba, v ktorej je schopný čítať dejiny a rozoznať Pánove pôsobenie v nich. Rozoznať, že Boh v minulosti s veľkou *priznosťou* (hebr. *chesed* – *milosrdenstvom*) sprevádzal jeho otca Dávida pre jeho *vernú* a teraz, v tomto čase, posadil jeho syna na jeho trón. Šalamún v tejto prosbe rozpráva o sebe v tretej osobe a zdôrazňuje tri dôležité elementy. Je to Boh, ktorý ho ustanovil za kráľa, no Šalamún je len chlapec – cíti sa veľmi malý a ľud je veľmi početný, a práve preto potrebuje osobitný dar.

Po tom, čo Šalamún v predchádzajúcich veršoch (vv. 6-8) predstavil svoju situáciu, teraz vo v. 9 konkretizuje svoju prosbu: „*Daj teda svojmu sluhovi srdce pozorné, aby spravoval tvoj ľud a rozlišoval medzi dobrým a zlým.*“ Šalamún žiada „*srdce pozorné*“ (hebr. *leb Shomea*) – doslovne **srdce načúvajúce** – to znamená srdce schopné rozlišovať pravdu od klamstva cez počúvanie. Zmysel tohto daru je *schopnosť úsudku odlíšiť*, teda schopnosť vedieť rozlišovať medzi dobrom a zlom. Tento dar, o ktorý prosí mladý Šalamún, je pre službu „*tomuto tvojmu početnému ľudu*“ (hebr. *hakaved* – *slávne mu ľudu*) a má dvojitý dopad: udržať jednotu národa a zabezpečiť, aby ľud zostal verný Pánovej zmluve.

Pán s potechou odpovedá vo vv. 10-14 na Šalamúnovu pokornú prosbu a prisľúbi mu nielen dar *múdreho a chápaného srdca* (hebr. *srdce múdre a schopné rozlišovania*), ale i dary, o ktoré neprosil, ako bohatstvo a slávu i dlhý život. Zaujímavosťou je, že vo v. 14 je tento dar dlhého života podmienený dodržiavaním Pánových ustanovení a prikázaní, a to práve preto, lebo Pánove prikázania a ustanovenia sú pre život. Po tomto všetkom sa Šalamún vracia do Jeruzalema, aby z vďačnosti priniesol obety Pánovi a usporiadal hostinu pre svoje služobníctvo.

Nasledujúce verše 16-28 zachytávajú prvý rozsudok Šalamúna, kde sa preukáže jeho dar *načúvajúceho srdca*, a tak celý národ vybadá, že na ňom spočinula *Božia múdrosť, keď vynáša rozsudky*.

Vv. 16-22 predstavujú v jednoduchosti prípad dvoch neviestok, ktorý je veľmi náročný na rozlišovanie: nie je známy otec dieťaťa a nie je možné ani podľa vonkajšieho zjavu rozoznať črty pripodobňujúce sa matke vzhľadom na veľmi útlý vek dieťaťa. Rozsudok kráľa sa zdá na prvý pohľad nemilosrdný – rozdeliť dieťa mečom na dve časti. Zdá sa, že v tomto rozprávaní má meč aj symbolický rozmer: je to to *samotné Božie slovo* (Ž 149,6). Teda Pánovo Slovo je v tomto význame kráľovským nástrojom par excellence.

Vo vv. 26-27 vyjaví pravdu o celej situácii hlboký materský cit matky žijúceho dieťaťa. Meč, ktorý v skutočnosti nebol použitý, ukazuje na opravdivú múdrosť kráľa, ktorý sa dokázal dotknúť materského srdca a rozlíšiť pravdu. Meč v tomto prípade neslúžil na preťatie, ale na oddelenie (*rozlíšenie*) klamstva a pravdy. Celý rozsudok kráľa a celá jeho múdrosť nie je orientovaná pre smrť, ale *pre život* dieťaťa, a práve v tomto rozsudku pre život sa vyjaví božský pôvod Šalamúnovej múdrosti v očiach celého národa.

Na zamyslenie

Šalamúnova prosba sa stretne so záľubou u Pána, lebo túži po tom, čo je „*lepšie než zlato*“ (Prís 8, 19) a od čoho závisí každé dobro (Múd 7, 11). Ale čo je múdrosť? A čo znamená prosiť si o tento dar? V SZ je múdrosť veľakrát opisovaná ako schopnosť vedieť rozoznať pravdu od klamu, schopnosť rozoznať to konanie, čo privádza k životu, od toho konania, čo vedie k smrti. Šalamún si prosí o *dar pozorného srdca*, teda srdca načúvajúceho. Srdca schopného počúvať slovo, načúvať s pozornosťou Pánovmu Slovu, ale i načúvať s pozornosťou slovu ľudí. **Srdce načúvajúce je srdce schopné rozlišovania**. To znamená vedieť oddeľovať veci, rozlišovať veci, ktoré sú v bežnej realite života komplexné, nejasné a dokonca i prepletené navzájom.

Múdrosť ako dar je teda chápaná i ako cvičenie sa v počúvaní. Srdce počúvajúce je schopné porozumieť, čo Boh koná a **dokáže vytvoriť priestor pre život**. Vedieť vytvoriť každému priestor pre život *vedie k jednote* národa. O tento dar sa Šalamún modlí a len modlitbou sa tento dar dá dosiahnuť. Inak povedané – múdrosť mladého kráľa sa začína vtedy, keď vie, kde ju má hľadať, a zostáva múdrom natoľko, nakoľko jeho srdce zostáva schopné byť len týmto „mladíkom“.

Paradoxom je, že múdry Šalamún sa na konci svojho života **prestane modliť**. Už neobetuje tisíc zápalných obiet, ale nechá svoje srdce zviest' tisícok žien („*Mal sedemsto kniežacích žien a tristo vedľajších žien. A jeho ženy ho zvedli.*“ 1 Kráľ 11,3) a celý národ privedie k rozdeleniu. Rozdelené srdce privádza k rozdeleniu. Srdce mladého, múdreho kráľa, je ku koncu jeho života vďaka sedemsto princeznám a tristo konkubínam zvedené k cudzím bohom zanechajúc pravého Boha. Táto tragédia poukazuje na to, že bez neustálej modlitby je zapredanie srdca veľmi jednoduché, ale i veľmi devastujúce.

K modlitbe

Múdrost' mladého kráľa spočíva v schopnosti hodnotiť to, čo je dôležité pre život. Preto modlitba o dar *pozorného srdca* vychádza z presvedčenia, že iba Boh ho môže darovať, a zároveň, že bez takéhoto srdca nie je možné naplniť osobitné poslanie zverené Bohom.

Pokora, s ktorou sa Šalamún otvára skrze sen Božiemu pôsobeniu, keď hovorí, že „som malý chlapec, neviem čo si počať“, je veľmi blízka aj donovi Boscovi v jeho sne, v ktorom sa vyhovára, že je len úbohý chlapec bez vedomostí. A Pán od neho žiadal, aby chlapcom vysvetlil, čo je dobro a zlo, priateľstvo s Bohom a hriech. Šalamún si žiada od Pána múdrost', doslovne žiada pozorné srdce rozlišujúce dobro od zla. Aj prvým pilierom preventívneho systému je rozum, ale tento rozum sa dá stotožniť s múdrostou, schopnosťou rozlišovať. Don Bosco si žiada: „Daj mi duše!“ a kráľ Šalamún na Pánovu výzvu: „Žiadaj si, čo ti mám dať!“, žiada múdrost', aby mohol viesť ľud. Aj on žiada istým spôsobom o duše, aby ich múdro viedol. Ich oboch – Šalamúna aj dona Bosca, spája úloha, ktorá ich presahuje a potreba pravej múdrosti pre naplnenie ich povolania.

Aj nás mnohokrát naše povolanie presahuje. Prosme si teda o dar pozorného srdca. Srdca schopného načúvať Bohu i ľuďom. Srdca, ktoré je schopné rozlišovania medzi dobrom a zlom, medzi tým, čo vedie k životu a tým, čo vedie k smrti. Srdca, ktoré dokáže vytvoriť podmienky pre život každého, a tak vytvárať jednotu. Srdca, ktoré vie zostať malé aj v starobe, v jednoduchej prosbe o dar múdrosti.